

Broedvogels inventariseren in Bulgarije 2011

De vogels van Bulgarije hebben in 2011 mijn hart gestolen.

In de periode 12-24 mei was ik daar. Spannend was het, om per telpunt in twee keer vijf minuten zo goed mogelijk de broedvogelterritoria vast te stellen. En dat nog wel van soms 'exotische' soorten die ik in het mediterrane Spanje of Turkije leerde kennen. Met zelfs kans op voor mij nieuwe Oost-Europese ondersoorten. En dan, waar meer te zien was, veel langer blijven dan dat eerste kwartiertje om te genieten van de overige natuur. Het kon niet op dit voorjaar. En passant kreeg ik een indruk van de mooie binnensteden van Sofia en Plovdiv en het Bachkovoklooster. Aan de Zwarte Zee bezochten we de industriestad Burgas met meren, salina's en het Poda natuureservaat. Langs de kust loopt de drukke vogeltrekroute 'Via Pontica'. En aan de Zwarte

Zee ligt het vestingstadje Nesebar, 600 v.Chr. gesticht op resten van Thracische bewoning, Unesco werelderfgoed.

Betrokken organisaties

Deze ervaring dank ik aan een project van de Habitat Stichting in samenwerking met o.a. leden van Vogelwerkgroep Arnhem e.o. en de Bulgaarse Vogelbescherming BSPB. En natuurlijk aan de loyaliteit van enkele werkgroepleden die bereid waren te delen in transfer, accommodatie en talenkennis. Het cyrillische schrift wordt slechts af en toe voor ons leesbaar ondertiteld. De mensen uit de streek spreken vrijwel geen tweede taal, en, ja knikken betekent daar echt nee....

De Habitatstichting heeft als doel de in het wild

Landschap met grazende koeien

Foto: Gerard ter Heijne

Foto: Gerard ter Heijne

koe vreet struik

levende planten en dieren te beheren of te beschermen in harmonie met de lokale bevolking en acties daartoe te ondersteunen.

Stichting Ark is ook betrokken. Zij spant zich hier in om voorwaarden te scheppen tot instandhouding van deze half open landschappen met

de daarbij behorende agrarische cultuur. Dat gaat m.b.v. beweiding door het lokale Rodopi Korthoornrund dat plaatselijk zo goed mogelijk wordt teruggefokt. Hiermee ondersteunt zij de nog aanwezige herderscultuur. De successie van de vegetatie van open landschappen naar bos wordt vertraagd.

Oude agrarische cultuur

Aanmerkelijke delen van Bulgarije bestaan uit grootschalig saai en eentonig sovchozen ontginingslandschap uit de communistische tijd. De Oostelijke Rhodopen zijn bedekt met struweel, weiden, halfnatuurlijk jong bos en kleinschalig agrarisch landschap. Hier liggen Natura 2000- en Vogelrichtlijngebieden (IBA's). Een gebied met herders van straatkoeien, Rhodopenrunderen, Karakachanshappen en geiten. Er is bos- en struweel met open velden en schaarse akkers die o.a. voor de tabaksteelt dienen. Er schemeren in de

Ezelskar met boer

Foto: Gerard ter Heijne

vegetatie en op luchtfoto's akkercomplexjes door die nu al verdwenen zijn.

Er zijn dorpen met rondom moestuintjes met klein huisvee. Er is weinig industrie. Ezel- en paardenkarretjes draven rond acht uur 's avonds via de landweggetjes de dorpen in. Koeien zoeken, teruggebracht door hun herders zelf hun eigen stal op in het dorp, beschermd voor o.a. wolven. Mooi gezicht maar valse romantiek van een uitstervende cultuur. De schapen- en geitenhoeders bevinden zich aan de zelfkant van de samenleving. En toch is dit ook heel modern, als voorbeeld van duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. De halfopen landschappen zijn van groot belang voor veel zoogdieren, vogels, reptielen, insecten en planten van Mediterrane en Centraal Europese oorsprong.

Ontvolking

Helaas is er veel armoede, in samenhang met een grote natuurlijke rijkdom. Nog, want er zijn dorpen waar het inwoneraantal van 1000 naar 5 geslonken is, waaronder enkele oude vrouwtjes. En van de vele 10.000-den schapen is er nog een kudde over. Dat verandert het landschap. Er zijn winkeltjes met uitsluitend een schraal aanbod van de eerste levensbehoeften. De jongeren trekken richting de grote steden, richting werk en 'modern leven'. Tot in onze kassen champignons plukken voor 3 Euro per uur aan toe! Zwangere vrouwen en kinderwagens zijn vooral in Sofia te zien. Toch zagen we op een snikhete zondagmiddag ook nog wel tekenen van jong leven. Het universele beeld van jongeren in auto's met muziek en jongens op kekke brommertjes, cirkelend om dralende, opgemaakte meisjes. In de buurt van schamele 50-er jaren cafeetjes waar ook ouderen gezellig zitten te zijn.

Foto: Gerard ter Heijne

Ingang flat in Madzharovo

Toch kansen?

De uit de streek vertrokken mensen laten lege huizen achter. Na het uiteenvallen van de Sovjet Unie blijft soms teruggegeven privé-eigendom als landbezit onbewerkt achter. In de mondiale jacht op grond is het aantrekkelijk te verkopen aan instanties die voor de houtopbrengst gaan. Het tamelijk open platteland raakt dan ook begroeid met struweel en daarna jong bos waarmee het open karakter verdwijnt. Er ligt hier echter nog een schatkamer van te beschermen biodiversiteit. Onder de titel van The New Thracian Gold probeert men dat via ecotoerisme hoopvol als inkomensbron aan te boren. De reisorganisatie Neophron van de BSPB probeert via vogelreizen geld te genereren voor bescherming en beheer. Druppels op een gloeiende plaat, maar beter iets doen dan nalaten. Gelukkig zijn er Natura2000-gebieden en IBA's aangewezen en wordt getracht deze onder te brengen in een netwerk, een nationaal park. Er zijn educatieve programma's en er wordt hulp geboden uit het buitenland.

Foto: Gerard ter Heijne

Aan het werk op een telpunt

Uitvalsbasis

De grauwbeige Oostblokflat in Madzharovo met zijn 700 inwoners en bedelende straathonden was onze uitvalsbasis voor de Oostelijke Rhodopen. Campings zijn er vrijwel niet in Bulgarije. Madzharovo ligt aan de rivier de Arda die via Europees Turkije en de Grieks-Turkse Evrosdelta in zee stroomt. Het vroegere mijnstadje ligt in een 50 miljoen jaar oude krater in een glooiend laaggebergte met toppen tot 400-900 m. In de wijde omgeving zijn vulkanisch gesteente en -asporen te vinden. Het restaurant in het educatieve gierencentrum van BSPB was een frequent bezochte ontmoetingsplek. Daar huist een van de weinige kolonies van Vale Gieren in Bulgarije. Op basis van muesli en veel zacht witbrood werd de dag begonnen, onderbroken door een veldlunch en koffie- en bananenpauzes, afgesloten met een late warme maaltijd. Bij late thuiskomst horen en zien we de Dwergooruil, tot op ons balkon.

Inventariseren

Een kilometer-grid over de Oostelijke Rhodopen vormt de geografische basis voor punttellingen; daarnaast worden willekeurige punten geteld. De puntcoördinaten zijn met behulp van een GPS en onderliggende kaart in het veld op te sporen. De waarnemingen worden op een topografische ondergrond of in een notitieboekje genoteerd. De waarnemingen worden in een web based databank opgeslagen. Op elk telpunt worden vier foto's gemaakt in de richtingen N.O.Z.W. om daarmee gedeeltelijk de biotoop vast te leggen. Iedereen met een redelijke soortenkennis kan met wat voorstudie gegevens verzamelen en deze later digitaal invoeren. Dat geldt overigens ook voor andere soortgroepen dan vogels.

De vogelwaarnemingen worden later gekoppeld aan de biotopen van het telpunt en de topografi-

Landschap

voldoende inzicht in de ontwikkeling van andere vogelsoorten dan gieren te verkrijgen.

Resultaten

Met punttellingen kunnen betere aantalschattingen van het hele gebied worden gemaakt. We verzamelen hiermee ook informatie over

trends in voorkomen en populatieontwikkeling. Uit onze tellingen blijkt dat voor veel soorten de aantalschattingen voor veel gebieden te laag zijn. Het voorkomen van de Rouwmees bv. is zwaar onderschat. Dat is weer niet verrassend vanwege het geringe aantal vogelaars. Zie voor het eerste verslag de publicatie 'Counting Birds in the Eastern Rhodopes, Bulgaria, 2010'.

Om een beeld te geven van de soortenrijkdom van het gebied worden hieronder de tijdens twee keer vijf minuten waargenomen (broed)vogels op een soortenrijk telpunt (nr.102, 2011) weergegeven. Het betreft een rotshelling en een beboste overgang naar de oever van de Arda.

De soorten

Voor de algemenere soorten in de oostelijke Rhodopen zijn redelijk betrouwbare aantalschattingen gemaakt. Dit om een indruk te geven van soorten en aantallen die waargenomen zijn tijdens ons verblijf. Hierin zijn geen officiële telgegevens verwerkt! Tamelijk tot zeer algemene soorten (30- 500 ex.) op de telpunten en daarbuiten zijn: Ooievaar, Zomertortel, Koekoek, Bijeneter, Hop, Groene Specht, Kuif- en Veldleeuwerik, Boeren-, Huis- en Roodstuitwaluw, Nachtegaal, Merel, Koolmees, Wielewaal, Grauwe - en Roodkopklauwier, Huis- en Spaanse mus, Vink, Putter,

Tabel 1. Waargenomen (broed) vogels op telpunt 102 in twee keer vijf minuten.

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Zwarte Ooievaar	1	Witte kwikstaart	1
Vale Gier	4	Blonde Tapuit	1
Kleine Torenavalk	1	Nachtegaal	5
Slechtvalk	1	Blauwe Rotslijster	2
Arendbuizerd	1	Zwartkop	1
Zomertortel	1	Koolmees	2
Koekoek	1	Wielewaal	1
Alpengierzwaluw	3	Putter	2
Rotszwaluw	15	Cirlgors	2
Boerenzwaluw	10	Grijze Gors	1
Roodstuitwaluw	15	Zwartkopgors	1
Huiszwaluw	6		

Foto: Dimitar Gradinarov, bron: Neophron internet

Rouwmees

Grijze Gors

Foto: Mladen Vasilev, bron: Neophron internet

Foto: Mladen Vasilev, bron: Neophron internet

Zwartkopgors

Appelvink, Ortolaan, Zwartkop- en Grauwe Gors. Van de meer zeldzame interessante soorten (1- 25 ex.) staat hieronder een selectie van de waargenomen aantallen. 1 Woudaap, 2 Ralreigers, 25 Zwarte Ooievaars, 3 Blauwe Rotslijsters, 7 Vale - en 6 Griekse Spotvogels, 1 Spotvogel, 2 Kleine Zwartkoppen, 10 Baard- , 2 Orpheus- en 20 Sperwergrasmussen, 20 Balkanbergfluiters, 1 Kleine Vliegenvanger, 20 Rouwmezen, 2 Rotsklevers, 20 Raven, 2 Grijszand- , 7 Dwergooruilen, 10 Alpengierzwaluwen, 5 Scharrelaars, 3 Draaihalzen, 8 Syrische Bonte Spechten, 10 Kalendarleeuweriken, Kleine Klapekster, Maskerklauwier en 4 Duinpiepers.

De roofvogels van Bulgarije

Van de 36 in Bulgarije voorkomende roofvogel- en gierensoorten zijn in 2011 in de Rhodopen Vale Gier, Monniksgier, Aasgier, Wespendif, Zwarte Wouw, Slangenarend, Havik, Sperwer, Arendbuizerd, Schreeuwarend, Steenarend, Dwergarend, Kleine Torenavalk, Torenavalk, Eleonoara's Valk, Boomvalk en Slechtvalk gezien. Er werden regelmatig Aasgiernesten gevonden, waarvan één met 'bijbehorend' bewoond Rotsklevernest eronder. Een zeer belangrijk deel van de Europese Aasgieren broedt in Bulgarije. De BSPB pleegt inspanningen om de trekroute en het Afrikaanse winterbiotoop in Ethiopië beter

Foto: David Verdonck, bron: D. Verdonck internet

Naast 6 Tapuiten en 3 Oostelijke Blonde Tapuiten is één Isabeltapuit gevonden. Deze maakt van de gangen van de Siesel gebruik als nestholte; het knaagdier zelf vonden we niet. In 2010 zijn wel 2 Siesels gezien.

te leren kennen. Griekse Monniksgieren komen voor hun voedsel dagelijks de grens over naar de Rhodopen en voegen zich bij de Vale Gieren.

De Ooievaarsnesten in sommige dorpen bulken van Spaanse Mussen als onderhuurders.

Monniksgier met Vale gier

Bron: Neophron internet

Foto: Henk Sierdsema

Aasgier

Kortom..

Bulgarije brengt veel goeds voort, in de periode waarin ik bezig ben met dit artikel luister ik een avond naar prachtige klassieke pianomuziek, uitgevoerd door de beroemde Bulgaars-Nederlandse pianiste...

Aanvankelijk werden voornamelijk Grauwe Klauwieren waargenomen, de Roodkopklauwieren kwamen in tegenstelling tot vorig jaar pas later aan.

Foto: Henk Sierdsema

Foto: Henk Sierdsema

Spaanse Mus

Plannen?

Buitenlandse hulp bij het inventariseren is dus zeer welkom. Goed te weten voor een vogelaar dat de met plezier verzamelde gegevens serieus genomen worden. Ze spelen een positieve rol bij de inspanningen om de leefomgeving te beschermen! Vogelaars die het gebied individueel of via vogelreizen bezoeken roepen we dan ook op contact op te nemen. Via de eenvoudige punttellingen kan een bijdrage geleverd worden aan het hogere doel, de bescherming van cultuur, habitat en vogelpopulaties. Het project loopt voorlopig tot en met 2014. Er wordt gewerkt aan een website. En meer documentatie en oefenmateriaal over het project. De gegevens zijn beschikbaar t.b.v. controle en gebruik voor de BSPB en misschien wel de nieuwe Europese Broedvogelatlas. De nieuwe monitoringsmethode kan op veel meer plaatsen met weinig waarnemers worden gebruikt en ook aangepast worden aan andere soortengroepen.

Foto: Henk Sierdsema

Ooievaarsnest

(Met dank aan Henk S, Wim Paul v d P, Henk T, Herman J, Mieke J, Marijke K en Helenus K; zonder hen was het veldwerk en dit artikel niet tot stand gekomen.)

Gerard ter Heijne

Adressen en websites:

De Habitat Stichting:

www.thehabitatfoundation.org.

Bulgaarse Vogelbescherming: www.bspb.org

Reisorganisatie BSPB: www.neophron.com

Birdlife international:

www.birdlife.org/community/tag/bspb

New Thracian Gold: newthraciangold.eu

Nadere informatie Wim Paul van der Ploeg:

wpvanderploeg@hetnet.nl

Nadere informatie auteur Gerard ter Heijne:

ikarus@chello.nl